

Welkom in Marseille

AANKOMST IN MARSEILLE	3
WAT U NIET MAG MISSEN	4
HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN	6
MARSEILLE IN 3 DAGEN	8

Door de bronzen 'M' van Stéphan Muntaner krijgt u een origineel uitzicht op de Vieux-Port. © B. Gardel/hemis.fr

AANKOMST IN MARSEILLE

Met de trein

Gare Saint-Charles in het centrum (📍 blz. 46) is een belangrijk knooppunt waar tgv's, langeafstands- en regionale treinen, langeafstandsbussen en de pendelbus naar de luchthaven stoppen. Het station is bereikbaar per **metro** en **bus** (📍 blz. 18). Op niveau -1 stoppen **taxi's**. De bussen stoppen op hetzelfde niveau als de treinen. U vindt er ook autoverhuurkantoren (📍 blz. 15).

Met het vliegtuig

Luchthaven Marseille Provence – 22 km van het centrum - ☎ 0 820 81 14 14 (€ 0,12/min.) - www.marseille.aeroport.fr

TOERISTISCHE PASSEN

City Pass – Te koop bij het Toeristenbureau of op de website www.marseille-tourisme.com - € 26/1 dag, € 33/2 dagen, € 41/3 dagen. Met de pas hebt u recht op toegang tot de stedelijke musea en het MUCEM, een rondleiding van het Toeristenbureau, het gebruik van het openbaar vervoer, het toeristische treintje van de N.-D. de la Garde, de boot naar het Château d'If (inclusief toegang) en de Frioul-archipel. U krijgt ook korting in enkele winkels.

VANAF DE LUCHTHAVEN

Bus – Er rijdt een pendelbus tussen de luchthaven en het Gare Saint-Charles (25 min., enkeltje € 8,30, retourtje € 13,40). Vertrek elke 20 min.: luchthaven MP1/station: 4.50-0.10 u (station/luchthaven MP1: 4.10-23.30 u). Lagekostenmaatschappijen landen bij MP2, u moet dan 800 m lopen naar het hoofgebouw. 📍 www.navettemarseilleaeroport.com
Taxi's – Voor het hoofgebouw. Een rit naar het centrum kost overdag € 50, 's nachts en zon- en feestd. € 60 (19.00-7.00 u).

Met de auto

Vanuit België en Nederland bent u al snel tot 12 uur onderweg met de auto. Wilt u echter Marseille bezoeken als u al in Frankrijk bent, dan bereikt u de stad via drie **autosnelwegen**: vanuit het noorden via de **A7–A51** (luchthaven, Aix, Lyon), vanuit het westen via de **A55** (luchthaven, Aix, Lyon, Montpellier), vanuit het oosten via de **A50** (Cassis, Toulon, Nice). Vermijd de binnenstad met de auto. Parkeer in een ondergrondse parkeergarage en neem het openbaar vervoer. De parkeergarages het dichtst bij het centrum zijn 'Vieux-Port', 'Monthyon', 'Hôtel de Ville', 'Préfecture', 'Bourse', en 'De Gaulle'. Reken op € 1,40 per uur. 📍 www.parkindigo.fr
 Of parkeer op de **P+R-parkeerterreinen van de RTM**, vlak bij de metrostations aan de rand van de stad (La Rose, Frais-Vallon, St-Just, La Timone, Bougainville, Rond-Point-du-Prado...). 📍 www.rtm.fr

WAT U NIET MAG MISSEN

Onze favoriete 'mooiste plekjes'

MUCEM★★★

Vouwkaart C2 - 📍 blz. 33

De calanques★★★ (hierin Sormiou)

Buiten de vouwkaart - 📍 blz. 66 en 70

Vieux-Port★★

Vouwkaart D2-3 - 📍 blz. 31

Centre de la Vieille Charité★★

Vouwkaart D2 - 📍 blz. 40

5

Notre-Dame de la Garde★★

Vouwkaart D4 - 📍 blz. 54

6

Musée d'Histoire de Marseille★★

Vouwkaart E2 - 📍 blz. 43

7

Château d'If★★

Buiten de vouwkaart - 📍 blz. 64

8

La Cité Radieuse★

Vouwkaart G6-7 - 📍 blz. 61

9

Vallon des Auffes★

Vouwkaart B4 - 📍 blz. 57

10

Musée des Arts décoratifs, de la faïence et de la mode★

Vouwkaart E7 - 📍 blz. 59

HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN

♥ **Geniet van een koffie in de zon in de Vieux-Port.** Na de middag baden de terrassen aan de Quai de Rive-Neuve in de zon. Sla er de bedrijvigheid in de wijk Le Panier gade. Bewonder aan het eind van de middag vanaf de andere oever de zonsondergang boven de Notre-Dame de la Garde. 🍷 blz. 32.

♥ **Bewonder de haven vanaf het MUCEM.** Vooral vanaf de toren van het Fort Saint-Jean en de betonnen loopbruggen tussen het oude en het ultramoderne museumgebouw, hebt u mooie uitzichten. 🍷 blz. 33.

♥ **Proef een *moit'-moit'*.** Deze pizza die voor de helft is belegd met kaas en voor de andere helft met ansjovis, wordt overal in de stad aan kraampjes verkocht. Deze pizza werd in 1962 in Marseille uitgevonden. En natuurlijk is er ook die andere Franse specialiteit, de bouillabaisse, die bekender, maar ook duurder is! 🍷 blz. 80.

♥ **Kies voor een strandbezoek in de stad.** Best bijzonder en eenvoudig, want bussen brengen u in een wip naar een van de 21 stranden van de stad. De dichtstbijzijnde liggen op amper enkele minuten rijden van het centrum. In de zomer brengen veel werknemers uit de stad hun lunchpauze door op het strand voor een snelle duik! 🍷 blz. 21.

♥ **Jog of wandel langs de Corniche.** Niemand weet wie dit balkon boven de zee bedacht, maar het is in elk geval de langste zitbank ter wereld in een stad en de mooiste looproute van Frankrijk. Nu nog de auto's verbannen... 🍷 blz. 56.

♥ **Picknick in het Parc national des Calanques.** U kunt amper geloven dat zo'n oase van rust zich zo dicht bij de op één na grootste stad van Frankrijk kan bevinden. Geoefende wandelaars kunnen door de calanques helemaal van Marseille naar Cassis wandelen. 🍷 blz. 66.

6

© C. Magenc/hemis.fr

Geniet op een terrasje op de place de Lenche in de wijk Le Panier.

Vanaf het Fort Saint-Jean krijgt u een breed uitzicht op de haven en de oude stad.

♥ **Brand een kaarsje in de Notre-Dame de la Garde.** Deze vooral volkse en niet zozeer religieuze traditie wordt door alle inwoners van Marseille in stand gehouden bij voetbalwedstrijden van Olympique Marseille, bij het eind-examen van zoon- of dochterlief, als de gezondheid van oma het laat afweten... Bovendien biedt de kerk een mooi uitzicht op de stad en de haven, vooral bij zonsopgang heel mooi. 📍 blz. 54.

♥ **Verken het 'nieuwe Marseille'.** Rond het MUCEM ontstond een volledig nieuwe wijk, J4. U vindt er musea, winkelcentra, voetgangersstraten... De voormalige havenbuurt onderging een grondige metamorfose. Zelfs de inwoners van de stad staan er nog van te

kijken hoe mooi de buurt is geworden! 📍 blz. 36.

♥ **Loop door het chique Marseille.** Roucas-Blanc, Endoume, Malmousque... De zuidelijke wijken op de groene heuvels bestaan uit luxueuze villa's met uitzicht op zee. Een groot verschil met het beeld van de arme, volkse stad. 📍 blz. 42.

♥ **Neem in de zomer de waterbus** van Vieux-Port naar **L'Estaque** (in het noorden) of het strand van **Pointe-Rouge** (in het zuiden) voor een mediterrane minicruise voor amper € 5... 📍 blz. 60 en 63.

DE REIS VOORBEREIDEN

Formaliteiten

Identiteitspapieren – Alle onderdanen van een lidstaat van de Europese Unie moeten in het bezit zijn van een geldig paspoort. Minderjarigen die alleen reizen, moeten een geldig paspoort kunnen voorleggen, of een identiteitskaart met een toestemming van de ouders (verkrijgbaar in het gemeentehuis of op het politiebureau).

Geldzaken

 'Noodnummers', blz. 18.

Frankrijk maakt deel uit van de eurozone. Probeer zo veel mogelijk contant of met een creditcard te betalen. De meeste creditcards worden algemeen aanvaard in bijna alle winkels, hotels en restaurants.

Pinautomaten – Overal in de stad te vinden.

Met de auto

Verkeersinformatie – www.infotrafic.com

Informatie autosnelwegen – www.autoroutes.fr

Routeplanners – www.viamichelin.com

Met de trein

 'Aankomst in Marseille', blz. 3.

Er rijden geen directe treinen vanuit België of Nederland naar Marseille. U kunt wel overstappen in Parijs. Vanuit België rijdt de Thalys rechtstreeks vanuit Brussel (1 u en 25 min.), Gent, Brugge en Oostende naar Parijs. Meer

informatie bij uw reisagent of de NMBS – ☎ 02 528 28 28 - www.thalys.be, www.belgiantrain.be
Vanuit Nederland rijdt de Thalys rechtstreeks vanuit Amsterdam (iets meer dan 4 uur), Rotterdam en Den Haag naar Parijs. Meer informatie bij uw reisagent of NS Internationaal op de grotere stations – ☎ 0900 96 96 - www.thalys.nl, www.ns.nl
Vanuit Parijs (station Paris Nord) neemt u de tgv naar Marseille (3 uur).
Er rijden ook treinen vanuit Rijsel (4 u en 50 min.), Lyon (1¾ uur), Montpellier (1½ uur), Straatsburg (5¼ uur) en Toulouse (4 uur).
www.voyages-sncf.com

REGIONALE TREINEN

De TER Marseille-Aubagne-Toulon stopt in **Cassis**.

De TER Marseille-Miramas, ook **'Train bleu'** genoemd, rijdt langs de Côte Bleue en stopt onder andere in Niolon, La Redonne-Ensues, Carry-le-Rouet, Sausset-les-Pins en La Couronne. De schilderachtige treinrit voert u door tunnels en biedt mooie uitzichten op zee. Af en toe weerklinkt luid gefluit als waaghalzen over het spoor lopen om de kortste weg naar het strand te nemen. Dat is, voor alle duidelijkheid, ten strengste verboden!
www.ter-sncf.com

REGIONALE BUSSEN

Wil u naar Cassis, dan kunt u ook de **bus** nemen. Ze rijden vaker dan de regionale treinen.
www.info-ler.fr

© Meinzahn/Stock

Wie met de trein naar Marseille reist, komt aan in het hooggelegen station Saint-Charles.

Met het vliegtuig

📍 'Aankomst in Marseille', blz. 3 voor de verbindingen naar het centrum.

Aéroport de Marseille Provence – Marignane, 22 km ten noordwesten van Marseille - www.marseille.aeroport.fr

Aéroport low-cost de Marseille Provence, MP2 – Naast de andere luchthaven - www.mp2.aeroport.fr. Als u met de bus vanuit het centrum komt, moet u uitstappen aan halte MP2. Bij aankomst in MP2 moet u naar de halte voor de andere luchthaven lopen (ca. 800 m) om de bus naar het centrum te nemen.

GEWONE LUCHTVAARTMAATSCHAPPIJEN

Air France – Rechtstreekse vluchten vanuit Amsterdam naar Marseille - www.airfrance.com

Brussels Airlines – Rechtstreekse vluchten vanuit Brussel naar Marseille.

📞 0900 51 600 (vanuit België) - www.brusselsairlines.com

GOEDKOPE VLUCHTEN

Deze reisagentschappen vergelijken de tarieven van luchtvaartmaatschappijen. Sommige bieden ook hotels aan:

Govolo – www.govolo.nl

Skyscanner – www.skyscanner.nl

Vliegwinkel.nl – www.vliegwinkel.nl

Connections – www.connections.be

Airstop – www.airstop.be

Vliegtickets.com – www.vliegtickets.com

EasyJet en Ryanair bieden regelmatige vluchten naar Marseille aan voor interessante prijzen:

EasyJet – Rechtstreekse vluchten vanuit Amsterdam naar Marseille. www.easyjet.com

Ryanair – Rechtstreekse vluchten vanuit Charleroi naar Marseille. www.ryanair.com

EVENTEMENTENKALENDER

Jaarlijkse evenementen

JANUARI

- ▶ **Voorstelling van pastorales** met Kerstmis, onder andere de bekende pastorale van Maurel, in het Théâtre Mazenod (88 r. d'Aubagne).
- ▶ **Oursinades** in Sausset-les-Pins, de laatste drie zondagen van de maand. In de straten en rond de haven staan tafels op schragen vol zee-egels en andere zeevruchten. U kunt ze proeven, vergezeld van een glaasje witte wijn.

FEBRUARI

- ▶ **Fête de la Chandeleur** – Maria-Lichtmis, op 2 februari, wordt hier gevierd met een grote bedevaart naar de Basilique Saint-Victor, waar een zwarte madonna wordt vereerd, Notre-Dame de la Confession. Haar beeld wordt tijdens een processie naar zee gedragen en de gelovigen dragen een groene kaars (volgens een koninklijk privilege mochten de monniken hun documenten verzegelen met groene was). De processie gaat voorbij de Four des Navettes (📍 blz. 94), waar de gelijknamige, langwerpige koekjes worden gezegend. Hiermee wordt herinnerd aan de tijd waarin er nog een bakkerij was op het grondgebied van de abdij.
- ▶ **Oursinades** in Carry-le-Rouet, de eerste drie zondagen van de maand.

MAART

- ▶ **Babel Med Music** – Half maart, gedurende drie dagen, in de Dock des Suds. De voormalige havenpakhuisen

werden omgevormd tot concertzalen, waar onder andere dit festival van wereldmuziek plaatsvindt.

www.dock-des-suds.org

- ▶ **Mars en baroque** – Gevarieerd festival rond barokkunst.

www.marsenbaroque.com

MEI

- ▶ **Fête de l'AOC** – Cassis, half mei. Misviering, gevolgd door een wijnproeverij op de place Baragnon van de twaalf wijnhuizen van de AOC.

- ▶ **Printemps de l'art contemporain** – Aan het begin van de 'lente van de hedendaagse kunst' kunt u vier dagen lang rondleidingen volgen langs de ateliers en galeries van Marseille.
- www.marseilleexpos.com

JUNI

- ▶ **Marsatac** – Aan het einde van de maand. Het festival bestaat al lang en is vooral bekend om de electromuziek, maar sinds 2017 heeft het een nieuwe datum (juni in plaats van september) en een nieuwe locatie (parc Chanot in plaats van Friche la Belle de Mai).
- www.marsatac.com

JUNI-JULI

- ▶ **Festival de Marseille** – Vernieuwend festival met vooral dans maar ook muziek, theater en film. De voorstellingen vinden plaats op verschillende plaatsen, zowel heel typische (nationaal ballet, Vieille Charité) als heel verrassende (een boot, een havenpakhuis, een olympisch zwembad...).
- www.festivaldemarseille.com

JULI

► Mondial La Marseillaise

à Pétanque – 1ste week. De voorrondes van het wereldkampioenschap petanque vinden plaats in het Parc Borély, de finales in de Vieux-Port. Na de eerste ronden kunt u de echte specialisten in het spel aan het werk zien.

► **Festival international du folklore** – Begin van de maand. Traditionele dansen en muziek uit de vijf continenten. De opvoeringen vinden plaats in het Château-Gombert.

www.roudelet-felibren.com

► Festival International du

Documentaire (FID) – Begin van de maand. Op het programma staan meer dan 150 documentaires in één week tijd. De beste documentaires uit de hele wereld worden er vertoond.

www.fidmarseille.org

► Festival de jazz des Cinq

Continents – 2de helft van juli.

Jazzconcerten onder andere onder de indrukwekkende bomen van het Parc du Palais Longchamp en in het MUCEM. www.marseillejazz.com

AUGUSTUS

► **Art-O-Rama** – Eind van de maand. Internationale beurs van hedendaagse

kunst, in Friche la Belle de Mai. www.art-o-rama.fr

OKTOBER

► Portes Ouvertes Consolat (POC) –

Drie dagen. Volg een artistieke rondleiding in een vernieuwde wijk (Consolat/Réformés/Libération), langs veel kunstenaarsstudio's, galeries en verenigingen. Origineel.

www.festivalpoc.fr

► **Fiesta des Suds** – Hét muziekfestival bij uitstek, dat alle inwoners van Marseille naar de overvolle bodega's lokt. Er vinden ook concerten in voormalige havenpakhuisen plaats. Een tiental dagen in de loop van twee weken. Opgewonden sfeer, verschillende concerten per avond, zowel reggae, rock, flamenco, soul, electro, world... Een absolute aanrader. www.dock-des-suds.org

Tijdelijke tentoonstellingen

www.marseilleexpos.com – Op deze website vindt u een overzicht van lopende en geplande tentoonstellingen en evenementen op een veertigtal adressen en galeries voor hedendaagse kunst. U kunt het programma downloaden en afdrukken, met een stadsplan waarop de belangrijkste adressen en een lijst met evenementen staan.

KUNSTGALERIES

Alle artistieke disciplines komen aan bod in de voormalige pakhuisen in de Friche la Belle de Mai (☺ blz. 48). Er zijn veel galeries in de rue Sainte, rue Neuve-Sainte-Catherine, quartier des Arcenaux, cours Julien, rue E.-Rostand. Die laatste straat wordt ook de 'wijk van de antiquairs' genoemd.

© Fred reggaelover

Half maart wordt Babel Med Music georganiseerd.

LE PANIER★

Boven op de Butte des Moulins, waar in de oudheid Massalia was gevestigd, ligt deze wijk, een van de laatste overblijfselen van de oude stad. De vaak bescheiden inwoners van de voormalige visserswijk benutten hun minuscule lapjes grond zo goed mogelijk. De huizen zijn er hoog en er heerst een gezellige bedrijvigheid in de wirwar van straatjes, waarboven de was te drogen hangt. Her en der verbinden trappen de straten en de kleurrijke gevels doen denken aan Napels, aan Catalonië, kortom, aan een mediterrane kust. De wijk bewaarde haar knusse, volkse karakter, maar lokt de laatste jaren toch handwerkers, kunstgaleries, eethuizen en designwinkels.

► **Bereikbaarheid:** M Vieux-Port, Joliette of Colbert, T2 Sadi-Carnot.

Detailkaart blz. 28-29. Uitneembare vouwkaart C-D2.

► **Aanrader:** Kuier op goed geluk door de straatjes, u hoeft niet bang te zijn om te verdwalen, denk er gewoon aan om na het stijgen altijd weer even af te dalen!

📍 'De beste adressen', blz. 78, 86, 92 en 100.

38

Église Saint-Laurent

Espl. de la Tourette - ☎ 04 91 90 01 82 - di.-za. 14.00-19.00 u, zo. 10.00-18.00 u.

Een loopbrug verbindt het Fort Saint-Jean (📍 blz. 34) met dit kerkje in Provençaals-romaanse stijl (13de eeuw), de voormalige parochiekerk van de 'mensen van de zee' in deze wijk. Vanaf de kerk hebt u een mooi **uitzicht★** op de Vieux-Port en de toegang tot La Canebière, de Basilique Notre-Dame de la Garde en, een beetje lager, het MUCEM (📍 blz. 33).

Rue Caisserie

Deze straat vol winkels en gezellige restaurantjes volgt het tracé van de weg die in de oudheid van de Griekse haven naar de toenmalige agora liep.

Place de Lenche

Op de plek waar ooit vermoedelijk de agora van Massalia lag, ligt nu dit drukke pleintje vol bars en restaurants. De gevels zijn versierd met smeedijzeren balkons met uitzicht op de Vieux-Port met het Théâtre de la Criée en daarachter de Notre-Dame de la Garde.

Gezellige straatjes

De bekendste straat van de wijk Le Panier is de **Montée des Accoules**, maar ook de andere straatjes zijn het absoluut waard er in alle rust rond te kuieren, zoals de rue du Panier, rue Fontaine-de-Caylus, rue Porte-Baussenque, rue du Petit-Puits (waar de beeldhouwer Pierre Puget geboren werd), rue Sainte-Françoise, rue du Poirier en rue des Moulins (die naar de lieflijke place des Moulins loopt,

Het binnenplein van het voormalige armenhuis Centre de la Vieille Charité is een heerlijke plek om even te verpozen.

© Monica Downer

dat zijn naam dankt aan het vijftiental molens dat ooit aan het plein stond).

Hôtel de Cabre

Dit pand van 1535 is een van de oudste van de stad. U herkent het meteen aan de vensterkruisen. De gemengde bouwstijl getuigt van de invloed van de late gotiek op de stedelijke architectuur in Marseille.

Pavillon Daviel

Het voormalige justitiepaleis (dat dateert van midden 18de eeuw) aan de place Daviel heeft een gevel met pilasters. Het mooie, smeedijzeren balkon vertoont de typische versieringen van de traditionele stijl van Marseille, ook 'à la marguerite' genoemd. Nu zijn in het gebouw stedelijke diensten ondergebracht.

Hôtel-Dieu

Het indrukwekkende pand torent boven de haven uit. Het gigantische gebouw omvat mooi ingedeelde volumes en bezit op enkele verdiepingen mooie zuilengalerijen (18de eeuw). Nu is er een luxehotel van de internationale hotelketen Intercontinental (📍 blz. 100) gevestigd.

Maison diamantée

In het 16de-eeuwse gebouw met de gevel met diamantkopversiering is niet langer het Musée du Vieux Marseille ondergebracht. Een deel van de collectie werd overgebracht naar het Musée d'Histoire de Marseille (📍 blz. 44). U kunt het gebouw dus niet langer binnenin

bewonderen, u zult tevreden moeten zijn met het bekijken van de voorgevel.

Centre de la Vieille Charité ★★

2 r. de la Charité - 📞 04 91 14 58 80 - www.culture.marseille.fr - di.-zo.

10.00-18.00 u (half mei-half sept. tot 19.00 u) - ook geopend op paasma. en pinksterma., gesl. 1 jan., 1 mei, 1 nov. en 25-26 dec. - € 5 voor beide musea.

Het voormalige armenhuis staat sinds een grondige restauratie op de monumentenlijst. Het mooie complex werd tussen 1671 en 1745 gebouwd volgens de plannen van de gebroeders Puget. De gebouwen van dit 'Escuriaal van miserie', een opvanghuis voor armen, liggen om een centrale **kapel**★.

De kapel heeft een ovalen koepel, een barok werk van Pierre Puget (📍 blz. 117 en kader blz. 41). Rond een binnenplein ziet u drie verdiepingen met zuilengalerijen, opgetrokken in kalksteen van de Cap Couronne, die een roze en gele schijn vertoont. Het fronton werd tijdens het Second Empire van Napoleon III toegevoegd en toont een voorstelling van 'de Naastenliefde die de arme kinderen verwelkomt in het gezelschap van twee pelikanen'. Er zijn nu ook twee musea in het complex gevestigd en er worden tijdelijke tentoonstellingen georganiseerd. Bij mooi weer kunt u even pauzeren op het gezellige terras van de tearoom-restaurant, vanwaar u een goed zicht hebt op de zuilengalerijen (📍 blz. 78).

MUSÉE D'ARCHÉOLOGIE MÉDITERRANÉENNE ★★

1ste verdieping, noordvleugel (3 zalen). De afdeling **Egypte** in dit mediterraan

BEELDHOUWER, SCHILDER EN ARCHITECT

Pierre Puget (1620-1694) was niet alleen de bekendste beeldhouwer van Marseille, hij was ook schilder en architect. Puget volgde in Italië een opleiding bij Pietro da Cortona. Nadat hij het portaal van het stadhuis van Toulon had mogen beeldhouwen, werkte hij in Genua, zijn absolute hoogtepunt. Colbert gaf hem de opdracht de ruimten van het arsenaal in Toulon te versieren en daarna ging hij aan het werk in verschillende steden in de Provence, waaronder Aix en Marseille. Hij was een expressief barokbeeldhouwer in een periode waarin het classicisme in Frankrijk overheerste. Hoe talentvol hij was, blijkt duidelijk uit het gebouw van het Centre de la Vieille Charité.

archeologisch museum neemt u mee naar een mastaba. U maakt kennis met de goden, het dagelijkse leven en de begrafenisrituelen en u ziet unieke voorwerpen. De collectie is de grootste van Frankrijk.

Vervolgens komt u in de afdeling **Provence celto-ligure** (7de-1ste eeuw v.Chr.). Daar komen twee thema's aan bod: beschilderde en gegraveerde beelden en het alledaagse leven.

Ten slotte neemt de klassieke afdeling u mee naar het **Nabije Oosten** (Assyrische voorwerpen) en **Cyprus** (aardewerk, grafvoorwerpen, vaatjes), **Griekenland en Groot-Griekenland** (vazen en keramiek), **Etrurië en Rome** (keramiek, bronzen voorwerpen en een mooie collectie glaswerk).

MUSÉE D'ARTS AFRICAINS, Océaniens, Amérindiens★★

2de verdieping, noord- en oostvleugel. Het museum voor Afrikaanse, Oceanische en indiaanse kunst bezit de op een na grootste collectie kunstvoorwerpen uit Afrika, Oceanië en Amerika,

na Quai Branly in Parijs. Daartoe behoren enkele belangrijke voorbeelden van de **primitieve kunst**. Bekijk de collectie in alle rust. De werken worden allemaal tentoongesteld tegen een zwarte achtergrond en belicht door een zacht, indirect licht.

Salle Henri-Gastaut: Deze collectie omvat een unieke verzameling menselijke schedels die werden gebeeldhouwd en gegraveerd. Ze geven een goed beeld van de oude beschavingen in Oceanië en het Amazonegebied. Bekijk zeker de gekrompen hoofden (tsantsas van de indianenstam jivaros uit Ecuador) en de schedeltrofee van Mundurukcu (Brazilië).

Salle Pierre-Guerre: Deze afdeling bevat vooral maskers, beelden, relieken en alledaagse voorwerpen, met name uit West-Afrika.

Collection François-Reichenbach: Hier ziet u Mexicaanse volkskunst, met honderden maskers, beelden van papier-maché (alebrijes), 'levensbomen' enzovoort.

UIT ETEN

Marseille is een fijnproeversstad! Meer en meer jonge chefs steken klassieke gerechten uit Marseille en de Provence in een nieuw jasje. Ze verzoenden zo de stad met de hedendaagse gastronomie, die lange tijd werd geweerd van de kaden van de Vieux-Port. Aan lokale specialiteiten geen gebrek: vis en schaaldieren (het bekendste gerecht is nog altijd de bouillabaisse – kader blz. 81). Daarnaast is de internationale gastronomie (vooral dan die van Corsica, het Verre Oosten en Afrika) goed vertegenwoordigd en natuurlijk zijn er veel pizzeria's en u ziet overal in de stad eetkraampjes met pizza's.

 'Meer weten over Marseille/À la carte', blz. 111.

 Onderstaande adressen vindt u terug op de **uitneembare vouwkaart** aan de

binnenzijde van het omslag; zoek het overeenkomstige nummer (bv. **1**). De aanwijzingen in het rood verwijzen eveneens naar deze kaart. De meeste adressen staan ook aangeduid op de detailkaart van de verschillende wijken.

Vieux-Port en het MUCEM

**Detailkaart van de wijk blz. 28-29
TUSSEN € 15 EN € 30**

5 L'Embarcadère – **C2** - Les Voûtes de la Major - 82 - 09 67 58 05 19 - www.brasserielembarcadere.fr - dag. 9.00-23.00 u (do.-za. tot 2.00 u) - lunchmenu (ma.-vr.) € 18/25. Een nieuw adres in een nieuwe wijk. Deze mooie, modern ingerichte brasserie was al snel heel populair. Hier serveert men vlees

Het Regards Café biedt een schitterend uitzicht op de haven.

van kleine, lokale producenten en vis uit de Middellandse Zee. Allen daarheen!

1 Les Halles de la Major – C2 - 12 quai de la Tourette - 82 of Joliette - ☎ 04 91 45 80 10 - www.leshallesdelamajor.com - dag. 9.00-19.00 u. Deze huppe markthal onder de gerenoveerde gewelven van de Cathédrale de la Major biedt eetkramen, cafés en restaurants. Een goed adres voor een kleine hap die u uit het vuistje eet op het zonnige terras met uitzicht op het MUCEM.

6 Le Poulpe – D2 - 84 quai du Port - Vieux-Port - ☎ 04 95 09 15 91 - www.lepoulpe-marseille.com - dag, middag en avond - lunchmenu € 15/26, diner € 35. Voormalig sterrenchef Michel Portos (Le Malthazar, blz. 82) opende dit nieuwe restaurant en serveert er uitsluitend gerechten die worden bereid met streekproducten. Extra troeven zijn de chique eetzaal en het terras met uitzicht op La Bonne Mère.

33 Regards Café – C2 - Av. Vaudoyer - 82 of Joliette (dan nog 15 min. lopen) - ☎ 04 96 17 40 45 - www.museeregardsdeprovence.com - di.-zo. 10.00-18.00 u - - € 13,90/19. De mooie cafetaria op de 1ste verdieping van het Musée Regards de Provence (blz. 36) biedt uitzicht op J4, het MUCEM en de Villa Méditerranée. De eetzaal is licht, strak en toch knus ingericht. Mooi terras. Brasseriegerechten en snacks.

34 Le Môle Passédat - La Cuisine – C2 - 1 espl. du J4 - 82 of Vieux-Port (dan nog 10 min. lopen) - www.passe-dat.fr - wo.-ma. 's middags - - lunch € 19,50/35. Driesterrenchef Gérald Passédat van Le Petit Nice

(blz. 82) leidt ook de restaurants van het MUCEM, waaronder de grote kantine op de bovenste verdieping. Daar kunt u terecht voor een buffet en mediterrane brasseriegerechten. Vanaf het terras hebt u schitterende uitzichten.

De andere restaurants op het terrein van het MUCEM zijn: het **Café du Fort St-Jean** met bistrogerechten (dag. 12.00-19.00 u, vr. tot 22.00 u), **Le Kiosque** voor snacks (op de begane grond van het museum) en La Table (hierna).

MEER DAN € 50

29 Brasserie Les Fenêtres – D2 - 1 pl. Daviel - Vieux-Port - ☎ 04 13 42 42 40 - marseille.intercontinental.com/gouts-et-saveurs/brasserie.html - dag. 7.00-23.00 u - - ma.-vr. lunchmenu € 39, gerechten € 25/39, reserv. aanbevolen. Deze brasserie hoort bij vijfsterrenhotel Intercontinental Hôtel-Dieu (blz. 100). Vanaf het grote terras met balustrade in lichte natuursteen hebt u een mooi uitzicht op de stad en de Vieux-Port. Ondanks de hoge prijzen lokt de zaak veel volk. Mooie eetzaal. Moderne gerechten met een mediterrane toets, bedacht door chef Lionel Lévy. Proef bijvoorbeeld de originele milkshake van bouillabaisse!

35 Le Môle Passédat - La Table – C2 - 1 espl. du J4 - 82 of Vieux-Port (dan nog 10 min. lopen) - 's avonds bereikbaar per lift aan de buitenkant vanaf J4 - ☎ 04 91 19 17 80 - www.passe-dat.fr - online reserveren aanbevolen - gesl. di. en zo. avond - - menu € 55/75. Dit chique restaurant boven in het MUCEM heeft een hedendaagse

WINKELN

De winkelbuurt in Marseille groeide op het ritme van de stad. Internationale merken namen de plek van oude winkels in. Nu kunt u op veel plaatsen uitgebreid shoppen. De **rue Paradis** biedt traditionele luxeboetieks, in de **rue de Rome** vindt u populaire merken. De buurt rond de **rue Saint-Ferréol** is overdag voetangersgebied. Hier vindt u de grote, internationale ketens (*Zara, H & M, Mango...*). De hoger gelegen **cours Julien** lokt vooral ontwerpers en in de toeristische straatjes in de wijk **Le Panier** zijn ambachtelijke winkeltjes. De wijk rond de **Préfecture** is de antiekwijk, met enkele zaken gespecialiseerd in de 20ste eeuw.

Na de renovatie van de **rue de la République**, met boetieks achter de gerenoveerde gevels, breidde het centrum uit naar het noorden van de voormalige haven. Drie winkelcentra (Les Terrasses du Port, Les Docks en Les Voûtes de la Major) bliezen de buurt die na de opening van het MUCEM onherkenbaar is, nieuw leven in (📍 blz. 37).

📖 *'Meer weten over Marseille/Marseille en mode', blz. 109 en 'Als een zeepbel', blz. 110).*

📍 *Onderstaande adressen vindt u terug op de **uitneembare vouwkaart** aan de binnenzijde van het omslag; zoek het overeenkomstige nummer (bv. 1). De aanwijzingen in het rood verwijzen eveneens naar deze kaart. De meeste adressen staan ook aangeduid op de detailkaart van de verschillende wijken.*

Vieux-Port en het MUCEM

Detailkaart van de wijk blz. 28-29

PASTIS

1 **La Maison du Pastis – D2** - 108 quai du Port - 📍 Vieux-Port - ☎ 04 91 90 86 77 - www.lamaisondupastis.com - in de zomer: ma.-za. 10.00-19.00 u, zo. 10.00-17.00 u; buiten het seizoen: variabele openingstijden. Prachtig gelegen winkel. Er heerst een georganiseerde chaos. U vindt er een ruim aanbod aan bekende en minder bekende soorten pastis, ambachtelijk bereide pastis en ook absint.

JUWELEN

2 **Virginie Monroe – E3** - 1 r. Pythéas - 📍 Vieux-Port - ☎ 04 91 33 78 70 - www.virginie-monroe.com - ma.-vr. 10.30-13.30 u en 14.30-19.00 u, za. 10.00-19.00 u. Ontwerpster Virginie Monroe verwerkt kleine motieven in haar halskettingen, ringen en armbanden. Verfijnd en poëtisch.

INTERIEUR

7 **Les Toiles du Large – C2** - Les Voûtes de la Major - 📍 Vieux-Port - ☎ 04 88 64 13 29 - www.lestoilesdularge.com - dag. 10.00-20.00 u. Het concept: bootzeilen recyclen tot kussens, tassen, lampenkappen en ligstoelen. Maritieme inrichting.

MODE

3 **Marseille en vacances – E3** - 7 r. Bailli-de-Suffren - 📍 Vieux-Port - ☎ 04 91 46 52 21 - www.marseillevacances.com - ma.-za.

La Cie de Provence
MARSEILLE

PETANQUE

Schieten of plaatszen?

Petanquebanen zijn nog altijd aanwezig in het straatbeeld van Marseille, het is misschien zelfs de Provençaalse traditie die het beste standhoudt. We zetten even wat cijfers op een rijtje: er zijn in Marseille vandaag 158 petanquebanen, tachtig officiële clubs en zesduizend aangesloten leden! Ook als u zelf geen petanque speelt, is het de moeite waard een wedstrijd bij te wonen. Zowel een wedstrijd **petanque** (het Franse woord *pétanque* is afgeleid van 'pieds tanqués', 'onbeweeglijke voeten') als een wedstrijd **longue** (een Provençaalse variant op petanque, waarbij de afstand groter is) gaat gepaard met het geluid van tegen elkaar botsende ballen. De ene na de andere bal wordt gegooid en af en toe probeert iemand te foefelen. Want de afstand tussen de ballen en de but wordt eerst met het blote oog geschat, wat tot hoog oplopende discussies kan leiden. Maar uiteindelijk moet iedereen zich bij het onverbidelijke oordeel van de vouwmeter neerleggen.

108

Internationale wedstrijden

In Marseille kunt u de eerste week van juli het **wereldkampioenschap petanque, La Marseillais** (📍 blz. 23), bijwonen, meer nog, u kunt zelf deelnemen. Het is de belangrijkste wedstrijd in de petanquecompetitie. Het kampioenschap werd in 1962 in het leven geroepen door de communistische krant *La Marseillaise*. Vijf dagen lang nemen

meer dan tienduizend deelnemers deel in tripletten (teams van drie spelers). De meesten komen gewoon voor de sfeer. Sommigen willen dit voor geen geld ter wereld missen, sommigen omdat ze fan zijn van een speler, anderen om de celebrities, want de 'Trophée des célébrités' lokt veel beroemdheden.

Zelf spelen?

Enkele van de **158 petanquebanen** in Marseille zijn uniek gelegen: aan Le Pharo (aan het Fort Saint-Nicolas, aangegeven vanaf de boulevard C.-Livon); met een mooi uitzicht op de Vieux-Port; op de place Carli (bij de cours Julien); in L'Estaque, dat boven de haven ligt en een mooi uitzicht op zee biedt; in de calanque de Saména, waar u uitkijkt op de calanque; in het parc Pastré (bij de ingang van de Grotte Rolland), waar u in de schaduw speelt; aan het MAC (in het park achter het museum), voor een partijtje in het gezelschap van hedendaagse kunst.

DE SPECIALIST

La Boule Bleue is een familiebedrijf dat sinds 1904 dit typisch Marseillaanse product, de petanqueballen, maakt. Ze maken ze zelfs op maat als u dat wilt. U vindt er ook accessoires: tassen, meters...
www.laboulebleue.fr

MARSEILLE EN MODE

American Vintage, Gas, Kaporal, Kulte, La Compagnie des Petits, Le Temps des Cerises, Poivre Blanc, Pain de Sucre, Sessún... Het zijn allemaal namen die wereldberoemd zijn en fashionista's over de hele wereld aanspreken. Maar er is nog iets wat deze **modemerken** gemeen hebben. Ze zijn allemaal ontstaan in Marseille, en de meeste hebben nog altijd hun hoofdzetel in de stad. In Marseille en de omgeving zijn er vandaag bijna 150 modemerken gevestigd, een erfenis van een eeuwenoude ervaring.

Een goed geweven geschiedenis

De haven van Marseille was de eerste waar schepen met '**indienne**' aanmerden, gedrukte katoenen stoffen die vanaf de 16de eeuw uit het oosten werden ingevoerd. Van de 17de tot de 19de eeuw begon men in de werkplaatsen in Marseille zelf de stof te maken met de hulp van Armeense technici. Deze stof werd 'indiennes provençales' genoemd. De verfijnde motieven spraken de aristocratie en hoge burgerij meteen aan. De kokette Madame de Sévigné maakte er een modeverschijnsel van aan het hof van Lodewijk XIV. Omdat op het originele indienne veel belasting moest worden betaald, werd het steeds vaker vervangen door in Frankrijk gemaakte stoffen van wol,

zijde en katoen. Er zijn nog altijd twee *indienneurs* gevestigd in de Provence (en meer bepaald in de Bouches-du-Rhône): Souleïado (in Tarascon) en Les Olivades (in St-Étienne-du-Grès).

Economisch belang

In de jaren 1970 groeide Marseille uit tot de hoofdstad van het **Franse denim**, waarvan jeans werd gemaakt. Het Marseillaanse merk Rica Lewis had vijf fabrieken in de streek, tot de achteruitgang van de sector midden jaren 1980. Vandaag kent de **jeans uit Marseille** een heropleving dankzij merken zoals Le Temps des Cerises en Kaporal.

Volgens een studie van 2015 van de Observatoire économique de la Chambre de Commerce et d'Industrie Marseille-Provence vertegenwoordigt de textiel- en kledingsector 16 procent van de regionale industriële activiteit, met 27.000 werknemers en een omzet van 4 miljard euro. De sector is vooral aanwezig in de Bouches-du-Rhône. Maryline Bellieud-Vigouroux is een belangrijk figuur in de sector. Zij stichtte het Maison méditerranéenne des métiers de la mode (MMMM), om nieuwe Marseillaanse merken te ondersteunen.

🕒 *Musée des Arts décoratifs, de la faïence et de la mode, blz. 59.*

ALS EEN ZEEPBEL

Een lange geschiedenis

Waarom is die marseillezeep zo bekend en horen we nooit over zeep van Bordeaux of zeep van Rijsel? Voor de verklaring daarvoor moeten we terug in de tijd keren, tot de middeleeuwen en de kruistochten. Toen de kruisvaarders uit Aleppo, Syrië, terugkeerden, brachten ze een recept voor zeep op basis van olijfolie en natuurlijke soda mee. En waar waren die twee ingrediënten het meest voorhanden in die periode? In de Provence warempel. De twee grondstoffen werden verkocht door handelaren die zich hadden gevestigd aan de Vieux-Port in Marseille. Zij waren in de 14de eeuw dan ook de eersten die een zeepfabriek openden. In 1688 wordt in een edict van Lodewijk XIV de 'marseillezeep' voor het eerst vermeld met haar belangrijkste kenmerken: de groene zeep wordt gemaakt in Marseille met olijfolie en soda, en het gebruik van dierlijke vetten is verboden.

En toen spatte de zeepbel uiteen...

Tot de 19de eeuw kende de zeeproductie een bloeiperiode en er waren negentig zeepfabrieken in Marseille. De meeste bevonden zich op de quai de Rive-Neuve. In 1870 werd 40.000 ton zeep per jaar geproduceerd, in 1914 was dat al meer dan 120.000 ton, ongeveer de helft van de nationale

productie. Maar de Eerste Wereldoorlog, en later ook de Tweede, legde het transport lam en bracht zo een zware slag toe aan de zeepproducenten. Na de oorlog volgde de genadeslag: de Fransen ontdekten de wasmachine en synthetische wasmiddelen. Vandaag is er nog een handvol zeepfabrieken in Marseille. Sommige werken ambachtelijk, andere industrieel, maar allemaal maken ze de 'marseillezeep' volgens het originele recept.

Eindelijk erkenning?

Helaas zijn zij niet de enige, want door een gebrek aan een geografische herkomstbenaming zijn fabrieken in China, Turkije en zelfs Nantes de grootste producenten van de 'marseillezeep'. Naar schatting 80 procent van de zeep die wordt verkocht onder de naam marseillezeep wordt gemaakt in het buitenland. En dat is niet naar de zin van de laatste lokale producenten. Het probleem is echter dat ze het niet eens raken over de voorwaarden om een geografische herkomstbenaming in te voeren. Want moeten de ingrediënten voor 100 procent of slechts gedeeltelijk uit de streek komen? Moet de zeep in Marseille zelf worden geproduceerd of volstaat het dat het in de Provence gebeurt? Iedereen verdedigt zijn eigen belangen. De producenten in China, Turkije en Nantes produceren ondertussen lustig voort.

À LA CARTE

Knoflook

Sinds 1447 vindt elke zomer boven aan La Canebière de traditionele **foire à l'ail** (knoflookmarkt) plaats. Van half juni tot half juli brengt een handvol knoflookverkopers hun waren aan de man in de cours d'Estienne-d'Orves.

Veel inwoners van Marseille slaan er een voorraad knoflook voor een heel jaar in.

Knoflook is dan ook het meest karakteristieke ingrediënt in de Provençaalse keuken. Want basilicumsoep, aioli, ansjovispasta, tomaten op Provençaalse wijze en ratatouille zouden zonder knoflook niet zijn wat ze nu zijn.

Dat er tijdens gesprekken met inwoners uit de Provence altijd een zweempje knoflook te bespeuren valt, is daarvan een onvermijdelijk gevolg, maar dat is niet erg, integendeel. Knoflook is gezond, het verlaagt de bloeddruk, bestrijdt microben en bevordert de slaap. Het is bovendien ontsmettend.

AIOLI

Aioli ontstond in de 18de eeuw in de Provence. Het gaat om een koude knoflooksaus van mayonaise met knoflook, maar is uitgegroeid tot een volwaardig gerecht door het te serveren bij groenten (bloemkool, wortelen, aardappelen enzovoort) en zelfs stokvis (en huisjesslakken).

In Marseille, en bij uitbreiding overal in de Provence, wordt in veel restaurants op vrijdag aioli als dagschotel aangeboden.

Vis

Wie met snorkel en duikbril de zee voor Marseille verkent, kan enkele vissen spotten. De bekendste vissen die in de Middellandse Zee leven, zijn de goudbrasem, de poon, de mul, de jonkervis en de schorpioenvis (een absolute must in de bouillabaisse), de tong en natuurlijk de **sardine**, waarvan de legende zegt dat ze een tijdje de ingang tot de haven van Marseille blokkeerde (in werkelijkheid was het de boot *La Sartine*, die was gekapseisd aan de ingang van de Vieux-Port!).

Tip: Bezoek de vismarkt die elke ochtend wordt gehouden in de Vieux-Port van Marseille (quai de la Fraternité). De toeristen komen er vooral uit nieuwsgierigheid, de inwoners van Marseille daarentegen doen er wel degelijk hun inkopen.

Bouillabaisse

Wie nu de prijs voor dit gerecht op de menukaart van sommige restaurants ziet (🍷 'De lekkerste bouillabaisse', blz. 80), kan zich moeilijk voorstellen dat bouillabaisse oorspronkelijk een gerecht van de armen was, meer bepaald van de vissers, want tijdens het sorteren van de vissen voor de verkoop, legden ze sommige vissen aan de kant. Ze gooiden ze samen in een kookpan, lieten ze kort op hoog vuur koken en zetten vervolgens het vuur lager, de naam komt dan ook van 'bouille-à-baisse'.

Vertaling	Anja De Lombaert
Omslagontwerp	Keppie & Keppie
Omslagfoto	Shutterstock/S-F
Ontwerp binnenwerk	Keppie & Keppie
Oorspronkelijke titel	Le Guide Vert Marseille Week-end
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Directie	Philippe Orain
Uitgevers	Hélène Payelle, Stéphanie Vinet (Michelin), Lieven Defour (Lannoo)
Redactie	Christine Barrely, Anne Duquenoy, Sandrine Favre, Guylaine Idoux
Cartografie	Géraldine Deplante, Daniel Duguay, Thierry Lemasson, Karina Gruia
	Stadskaarten: © MICHELIN en © 2006-2016 TomTom. This material is proprietary and the subject of copyright protection, database right protection and other intellectual property rights owned by TomTom or its suppliers. The use of this material is subject to the terms of a license agreement. Any unauthorized copying or disclosure of this material will lead to criminal and civil liabilities.
Met dank aan	Pierre-Olivier Signe en Marie Simonet

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2019

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen...) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld. Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres	De Groene Reisgids Uitgeverij Lannoo Kasteelstraat 97 B-8700 Tielt degroenereisgids@lannoo.be	De Groene Reisgids Uitgeverij Terra Lannoo bv Postbus 23202 1100 DS Amsterdam Zuid-Oost info@terralannoo.nl
---------------------	---	---

www.lannoo.com

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

D/2019/45/106 - NUR 512 - ISBN 978-94-014-5724-8